

UDK 821-342.09(049.3)

Primljeno: 17. 12. 2024.

Stručni rad  
Professional paper

Lea Šprajc

## VITALNOST ŽANRA BAJKE U SUVREMENOM DOBU

[Vildana Pečenковиć (ur.), *Bajka u XXI stoljeću: Izazovi novog vremena*, Udruženje FANI, Sarajevo, 2022]

*Bajka u XXI stoljeću: Izazovi novog vremena (Knjiga 1.)* (2022.) zbornik je radova s Međunarodnoga znanstvenog skupa *Bajka u savremeno doba*, održanog u svibnju 2022. u okviru međunarodnoga *Festivala dječje umjetnosti* (FEDU) u Sarajevu. Urednica zbornika prof. dr. Vildana Pečenковиć u *Predgovoru* je istaknula da je riječ o prvoj bosanskohercegovačkoj znanstvenoj publikaciji posvećenoj žanru bajke u suvremenosti. Izdavač je Zbornika Udruženje za promociju kulture FANI, ujedno i organizator spomenutoga festivala u okviru kojega je skup održan. Zbornik sadržava osamnaest radova znanstvenika i stručnjaka iz Bosne i Hercegovine, Srbije, Crne Gore, Hrvatske i Češke, koji različite manifestacije žanra bajke tumače poglavito u književnoteorijskoj, ali i lingvističkoj, odgojno-obrazovnoj, metodičkoj te sociološkoj perspektivi. Radovi u zborniku nisu raspoređeni u tematske cjeline, no tematska se nit očituje u njihovu smislenom redoslijedu.

U prvome se dijelu zbornika tako donose radovi teorijski pretežito usredotočeni na promišljanje odnosa između *narodne* (uz bliskoznačne terminološke varijante *usmene, folklorne, tradicionalne, klasične*) i *moderne* (*umjetničke, autorske*) bajke, s analitičkim osvrtom na raznodobne bajkovite opuse pisaca poput Ivane Brlić-Mažuranić, Svetlane Velmar-Janković i Svetlane Hristove-Jocić (*Folklorni podtekst: Bajka*, Kristina Mitić), Maje Cvetković Sotirov i Željane Radojičić Lukić (*Bajkovita proza za decu Maje Cvetković Sotirov i Željane Radojičić Lukić*, Milutin Đuričković), Aleksandra Obradovića (*Poruke modernih bajki Aleksandra Obradovića*, Andrijana

Nikolić) i Karela Čapeka (*Autorska bajka Karela Čapeka*, Hasan Zahirović). U radovima koji slijede elementi se bajke dovode u korelaciju s dramskim tekstom i njegovom izvedbom (*Dramski sinkretizam u adaptaciji klasičnih bajki*, Almedina Čengić), te se utvrđuju doprinosi kazališnih adaptacija bajki Ivane Brlić-Mažuranić na popularizaciju te književne vrste i autoričina književnog stvaralaštva uopće, u okviru manifestacije *U svijetu bajki Ivane Brlić-Mažuranić* u Slavonskome Brodu („*Priče iz davnine*” na kazališnim daskama „*Svijeta bajki...*”, Sanja Nuhanović). Tematsku nit nastavljaju radovi koji etičke dimenzije bajki sagledavaju u poveznici s njihovim odgojno-obrazovnim potencijalom (*Promicanje ideje općeg dobra u bajkama*, Amina Smajović; *Utjecaj bajke na etičke elemente vaspitanja*, Valentina Zlatanović Marković). Društveno-politička aktualnost u pristupu bajci očituje se u radu Sanele Prašović Gadžo koja istražuje utjecaj klasičnih bajki na oblikovanje rodni stereotipa, ponajprije među djecom različita uzrasta (*Utjecaj bajki na socijalizaciju djece na rodne uloge, konstrukciju rodno primjerenog ponašanja i prikaz žene*), te u radu Dijane Vučković u kojemu se problematiziraju stavovi studentica učiteljskoga studija prema klasičnim odnosno alternativnim i feminističkim bajkama, i to u kontekstu odabira književnih predložaka za učenike nižega osnovnoškolskog uzrasta (*Mišljenja studentkinja o tradicionalnim i alternativnim bajkama*). Lejlu Ovčinu i Sanju Soče pak zanimaju razlike u zastupljenosti narodnih i umjetničkih bajki u suvremenim bosanskohercegovačkim čitankama za razrednu nastavu, što autorice sagledavaju i u poveznici s ciljevima nastave književnosti i jezika u nižim razredima osnovne škole (*Narodna vs. umjetnička bajka u čitankama za razrednu nastavu*), dok se Dragana Gavrilović-Obradović osvrće na različite metodičke mogućnosti u pristupu bajci u radu s učenicima također osnovnoškolskog uzrasta, donoseći i primjere iz vlastite nastavne prakse (*Stvaralaštvo u nastavnoj interpretaciji bajke*). Vildana Pečenković u svome radu problematizira *antibajku* kao postmodernističku inverziju žanra klasične bajke, ilustrirajući njezine ključne žanrovske postulate na pripovijetkama suvremenoga bosanskohercegovačkog književnika Rize Džafića (*Antibajka u savremenoj bosnjačkoj književnosti*). Filmski se narativ popularne *Matrix* trilogije u radu Edina Urjana Kukavice iščitava kao suvremena *cyber-punk* bajka, s osobitim analitičkim fokusom na njezinu odgojno-obrazovnom potencijalu (*Matrix – više od paradigme*), dok se vrijednostima suvremenoga načina života obilježenog konzumerizmom u radu Irfana Gazdića kritički suprotstavlja sustav vrijednosti na kojem počivaju klasične bajke (*Kritika čistog (zul)uma*). O pozitivnim učincima bajkoterapije u radu s djecom s invaliditetom predškolskoga uzrasta pišu Adis Zukić, Edina Šarić, Hurma Begić i Adela Čokić, ističući da je riječ o metodi koja koristi *magiju* bajke za integraciju svih

razvojnih područja kod djece (*Bajkoterapija – sastavni dio edukacijsko-rehabilitacijskog tretmana djece s invaliditetom predškolske dobi*). U posljednjem radu u Zborniku odabrane se Andersenove bajke analiziraju na morfostilističkoj, semantostilističkoj i sintaksostilističkoj razini, s ciljem utvrđivanja lingvostilističkih specifičnosti Andersenovih bajki (*Lingvostilistička analiza odabranih bajki Hansa Christiana Andersena*, Sanja Merzić).

Širokim je tematskim rasponom radova objavljenih u ovome zborniku, kao i njegovim interdisciplinarnim usmjerenjem, opravdan zahtjev za suvremenosti u pristupu bajci, ekspliciran u naslovu zbornika. Osim na klasike u području bajke, Charlesa Perraulta, braću Grimm, Hansa Christiana Andersena, Karela Čapeka i Ivanu Brlić-Mažuranić, većina se autora u svojim radovima analitički referira i na opuse recentnijih te u širim razmjerima slabije poznatih pisaca, podupirući time njihovu recepciju (i) u akademskim krugovima. Aktualnost se u pristupu bajci prepoznaje i u problematiziranju tradicionalističkih idejnih slojeva klasičnih bajki, ponajviše u kontekstu njihova možebitno negativnog utjecaja na najmlađe čitatelje, kao i u interesu autora za tzv. alternativne bajke i antibajke koje se prema klasičnima suodnose kao njihov suvremeni svjetonazorski antipod. Upućenom čitatelju, međutim, neće promaknuti ozbiljnije činjenične pogreške koje se pojavljuju u nekim radovima, kao ni generalni izostanak izoštrenijega analitičkog fokusa u radovima koji pojedine književnoteorijske implikacije žanra bajke ilustriraju na odabranim autorskim opusima. Osim zamjetne estetske profiliranosti zbornika, njegovoj bi kvaliteti, kao i pospješivanju općega čitateljskog dojma, nedvojbeno pridonijele i uredničke intervencije poput kompozicijske ujednačenosti tekstova i dosljednosti u navođenju bibliografskih jedinica. Također, s obzirom na to da se u više radova rezultati provedenih istraživanja predstavljaju i grafički, crno-bijeli tisak otežava, ponegdje čak i onemogućuje čitatelju njihovo precizno iščitavanje. Zaključno, zbornik *Bajka u XXI stoljeću: Izazovi novog vremena* publikacija je koja ukazuje na vitalnost žanra bajke u suvremenom dobu, kako u smislu praćenja aktualne književne produkcije i njezina analitičkog promišljanja u znanstvenom i stručnom diskursu, tako i u smislu znanstveno-kritičkog odnosa prema nasljeđu ovoga žanra, usklađenog s vrijednosnim imperativima suvremenoga društva. Zbornik svakako može biti od koristi svima koji se u svojim književnoteorijskim, književnopovijesnim i metodičkim istraživanjima bave bajkama i njihovim učincima, a razlike u kvaliteti pojedinačnih radova, kao i povremene omaške i propusti, u prvome redu idu na račun njihovih autora.

Adresa autorice  
Author's address

Lea Šprajc  
Sveučilište u Zagrebu  
Učiteljski fakultet, Odsjek u Čakovcu  
lea.sprajc@mail.ufzg.hr